

ved denne Lejlighed viste det sig atter, at vi kom i anden Række, efter Sverige. Først i 1680'erne, efter Skaanske Krig, kronedes det Arbejde, som Thuillerie havde begyndt, med Held, men rigtignok saaledes, at Frankrig først søgte til Danmark, efter at Sverige havde vendt det Ryggen. Dette laa jo imidlertid ikke i Udgangspunktet, men stemmede paa den anden Side med Danmarks Ønsker.

Ind imellem disse to Traade i Bogen slynger sig endelig en tredje, Hertug (senere Kong) Frederiks Anstrængelser under Fredsforhandlingerne i Osnabrück og Münster paa at genvinde sine tabte Fyrstendømmer Bremen og Verden, eller i hvert Fald en Erstatning i Penge derfor. Disse Forsøg blev som bekendt ganske frugtesløse, men de var ikke uden Betydning, da de kølgede Frederik 3.s Følelser over for Kejseren, der ikke havde villet støtte noget protestantisk Forsøg paa at komme i Besiddelse af gamle katolske Stifter. For saa vidt har derfor ogsaa dette Spørgsmaal Interesse, da det bidrog til at virke til den fuldkomne Nyorientering i Danmarks ydre Politik efter Brömsebrofreden.

K. F.

Den danske Hær kan ikke rose sig af at have haft mange Historieskrivere, selv om den over for Flaaden kan pege paa, at det her staar endnu daarligere til. Og naar Talen er om kritiske Behandlinger, stiller det sig snarest ugunstigere for vor Militærhistorie end for de fleste andre af Historiens Grene; Generalstabens store Værk over den nordiske Krig danner en straalende Undtagelse. Netop efter dette Arbejdes Fremkomst maatte det staa klart for alle, at Studiet af en Mængde andre Afsnit af vor Krigshistorie maatte tages op fra Bund af, først og fremmest paa Grundlag af et langt større utrykt Materiale, dernæst med den moderne Tekniks Hjælpemidler og en fuldstændig Uafhængighedsfølelse over for Forgængernes summariske Resultater. I første Række blandt de Arbejdere, der straks meldte sig, staar Kaptejn (senere Arkivar i Krigsministeriet) K. n. C. R o c k s t r o h, der saa det som sin Opgave at skildre de egentlig danske Hærafdelingers Historie. Af hans Værk: **Udviklingen af den nationale Hær i Danmark i d. 17. og 18. Aarhundrede**, fremkom første Del, der omhandlede Tiden fra Kristian 4.s Oprettelse af en national Hær 1614 indtil Tronskiftet 1670, i 1909 og er blevet gjort til Genstand for en i det hele anerkendende Omtale her i Tidsskriftet (8. R. II, 273 ff.).

Intet Under. Kapt. Rockstrohs Arbejder indeholder altid meget nyt, ogsaa til Belysning af andre Sider af Historien end hans snævrere Arbejdsfelt; thi han gennemløber Masser af Arki-

valier og tager alt med, hvad der har almen Interesse. Han anlægger dernæst nye Synspunkter for sin Skildring, ogsaa over for de centrale Spørgsmaal, og han staar ikke blot selvstændig over for sine historiske Forgængere, men er ganske respektløs i sin Bedømmelse af Fortidens Forhold og Personer. Endelig er han vel ingen fremragende Stilist, men han skriver altid friskt og djærvt, undertiden ganske vist vel friskt (som naar det i det foreliggende Arbejde hedder om en Personlighed: „den dygtig indolente . . .“). Man faar Indtrykket af en Forfatter, der ved Siden af at være „lærd“, o: kundskabsrig, tillige er Friluftsmenneske og Geledofficer med en saadans Kritiklyst, og som endelig besidder Autodidaktens Selvtillid; — thi nogen metodisk skolet Historiker af Fag har den danske Krigshistorie hidtil ikke knyttet til sig.

Hvad er da først og fremmest den nye Bogs Hovedindhold? Man havde ved Kristian 5.s Tronbestigelse, 10 Aar efter den store Deroute, blot et hvervet Rytteri paa 1634 Mand i Danmark og 1000 Mand i Norge, samt et hvervet Infanteri i Danmark paa 6000 Mand foruden Styrkerne i Hertugdømmerne og i Oldenburg. Af udskrevne Tropper fandtes der kun Fodfolk, ialt 5000 Mand i Danmark og 9000 i Norge, derimod intet Rytteri, ikke en Gang Rostjenesten. Hærens Tilstand var saaledes temmelig sørgelig, Fæstningsbyggeriet havde floreret i Frederik 3.s sidste Aar, forøvrigt havde Hofudgifterne slugt meget af, hvad der egentlig tilkom Hæren.

Paa to Omraader betegner 1670 en Forandring til det bedre. Først og fremmest skabtes der et nationalt Rytteri derved, at en Række af Kronens Bøndergaarde à 8 Tdr. Htk., hvis aarlige Afgift beløb sig til 20 Rdlr., udlagdes til Ryttergaarde og til Gengæld fritoges for Landgilde og Skatter. Den nye Pligt bestod i, at Bonden skulde stille en Rytter eller selv „ride for Gaarden“. De meget store Gaarde deltes, saa at det, der overskød 8 Tdr. Htk., henlagdes til Gaardsæder og Gadehuse. Samtidig lagdes det meste „geworbne“ Rytteri ud paa Landet som „Sogneryttere“ (o: underholdte af Sognene) under de nye nationale Rytterregimenter; de fik som oftest deres Bolig i nybyggede „Vaaninger“. Endelig genoprettedes Rostjenesten med dansk Officerkorps under Oberst Mogens Kruses Overanførsel.

Faderen til Planen om Rytterbøndernes Oprettelse var sikkert Livgardens Chef Fr. v. Arenstorff, som havde tjent i det svenske Rytteri, hvorfra Tanken var hentet. Meningen var at skabe en Overklasse inden for Bondestanden ligesom de gamle Selvejere, der havde haft Værnepligt; derfor saa man helst, at Bønderne selv red for Gaarden, og dette blev virkelig Tilfældet i Jylland, hvor Tanken slog bedst an. Ogsaa af Sognerytterne var

i Jylland Halvdelen danske, paa Øerne derimod kun en Femtedel; mellem de øvrige fire Femtedele møder vi foruden Tyskere ogsaa en Del Polakker. Derimod var ogsaa paa Øerne de almindelige Ryttere delvis af national Herkomst. I Civilsager stod det nye Rytteri under Lands Lov og Ret, Rytterbønderne var undtagne Amtsforvalterens og Ridefogdens Myndighed; fra 1672 fritoges Rytterne for aabenbart Skrifte og Lejermaalsbøder, og Ryttergodset stod ikke længer under Amtsmændenes Tilsyn. Men til Gengæld for alt dette fik Rytterbonden en forøget Byrde, thi Udgiften til en Rytter regnedes til 48 Rdlr., og Lettelsen med Skattefriheden beløb sig som nævnt kun til 20. Dette maa ogsaa tages i Betragtning, naar man ser Jydernes Lyst til at gøre personlig Tjeneste. Det nye Rytteri omfattede for Danmarks Vedkommende 3000 Mand.

Det andet Omraade, hvorpaa Aaret 1670 betegner en Nyskabning, er m. H. t. det udskrevne Fodfolks Stilling. Et saadant fandtes allerede fra 1664; det nye var nu, at hvis der ingen tjenstdygtige Karle fandtes i Lægget, skulde paa Krongodset Amtmanden, paa det private Gods Proprietæren udtage en tjenstdygtig Soldat et andet Sted. Samtidig fik man for Sjællands Vedkommende en Forordning om Vornede, og at ingen Bonde maatte gaa fra Gaarden og blive Husmand. Man maa indrømme, at disse Bestemmelser ikke aabnede noget lovende Perspektiv. Fra 1673 omfattede Udskrivningen en Fodsoldat pr. 70 Tdr. Htk., øde og dyrket taget under eet. Ogsaa de hvervede Fodregimenter blev i Tiden før Skaanske Krig næsten rent nationale, -saa godt som alle Udændinge forsvandt fra dem. Vi havde saaledes i det hele en ganske overvejende national Hær, og denne Hær var, som Mønstringerne viser, et virkeligt godt Værn.

Hæren fik imidlertid sit Knæk under Krigen. Fodfolket havde allerede foran Wismar svære Tab; meget værre blev det dog i det skaanske Felttog, hvor Felthæren i Slaget ved Halmstad mistede en Fjerdedel af Fodfolket, og hvor Rostjenesten egentlig gik til Grunde i Slaget ved Lund. Ogsaa her led dog Fodfolket særligt.

I 1676 gik det dog saa nogenlunde med at komme paa Benene igen efter Tabene, men man maatte tage Normænd til Hjælp; paa Sjælland synes man at have maattet anvende Tvang ved Udskrivningen af nye Folk, og ogsaa Forbundsfællerne maatte yde Bidrag. Men alligevel stod Hæren 1677 ikke paa Højde med det foregaaende Aars. I Slaget ved Landskrone gik det atter særligt ud over Fodfolket. Da man i Krigens sidste Aar foretog Udskrivninger, viste det sig paa forskellige Steder i Riget, at man var „nær ved Bunden“. Navnlig paa Fyn og Sjælland var Tallet paa de øde Ryttergaarde vokset i en forfærdende Grad; andet Steds hedder

det, at man gravede Huler i Jorden for at skjule sig for Udskrivningskommissærerne. Hertil kom, at „Officerskorpset var i en forfærdende Grad bleven afnationaliseret i Løbet af den Skaanske Krig“.

Ved Freden tog man da et afgørende Skridt tilbage. Af Hensyn til Landbrugets daarlige Kaar brød man med Værnepligtstanken, gik over til hvervede Tropper og bestemte, at Rytteren alene skulde være Rytter, Bonden alene Bonde. Paa denne Maade gik det i de sidste tyve Aar af Aarhundredet til Frederik 4.s bekendte Forordning om Landmilitsen 1701. Ogsaa i denne Skikkelse vedblev dog Hæren at være overvejende national, og da de roligere Forhold i Europa efter 1679 lod Prisen paa Soldater synke, var Byrden relativt lettere, end den vilde have været før 1675. Hertil kommer, at de danskfødte Ryttere, som havde tjent tro under Krigen, fritoges for Vornedskabel, hvorved den første Bresche blev slaaet i denne Mur fra Fortiden. Endelig oprettedes der paa Ryttergodset Regimentsmagasiner, hvorfra man i Misvækstaar skulde kunne hjælpe „nødtrængende og forarmede Bønder“.

Skønt Forholdet mellem Rytterne og Bønderne synes at have været jevnt godt, er der dog ingen Tvivl om, at denne Militærbyrde paa Grund af de usle Tider følte meget trykkende, og dette var vel en af Grundene til, at man i 1690erne gik over til at leje de hvervede Tropper ud. Naturligt nok var man i 1696 stærkt inde paa den Tanke at bøde herpaa ved Oprettelsen af en ny Landmilit — dog Fodfolk — uden at Tanken blev realiseret. Ved Aarhundredskiftet var det hvervede Fodfolk halvt nationalt, medens det for Rytteriets Vedkommende kun galdt om en Femtedel; mærkeligt er det desuden at se, at Halvdelen af Soldaterne havde tjent i Skaanske Krig (1670 havde der oven i Købet været Veteraner i den fra Slaget ved Lutter am Barenberge!).

Med det 18. Aarhundredes Begyndelse bryder ogsaa for Hæren en ny Tid frem. Den kortvarige Krig i Aaret 1700 havde vist, at en udelukkende hvervet Hær vilde koste lige saa meget som en dobbelt saa stor Styrke, bestaaende dels af hvervede, dels af udskrevne Tropper. Følgen blev ved Hertug Ferdinand Wilhelm af Würtembergs Initiativ Forordningerne om Landmilitsen af 1701 og 1702. Vi er hermed, Tak være Edv. Holm, inde paa mere kendt Grund, men det bør ikke lades uomtalt, at Rockstroh meddeler meget interessant Nyt om de Forhandlinger, som gik forud for Militsens Oprettelse. Det tredje og sidste Afsnit af hans Bog, som indledes hermed, gaar til det sidste Fredsaar 1708. Det skal kun bemærkes, at Landmilitsens Officerskorps ogsaa denne Gang var af overvejende dansk Herkomst.

Som man ser, indeholder Bogen den første udtømmende Behandling af vor Hærs Historie gennem 38 Aar. Men dette er ikke alt. Dels behandles Hærens Administration under hele vor ældre Enevælde: 1660—80 ved Krigskollegiet, Statskollegiet og de andre civile Kolleger, fra 1680 ved Krigskancelliet; dels indeholder Værket overmaade mange Bidrag til Bondestandens Historie. Eksempelvis skal anføres Oplysninger om Ødegodset, der i 1670 navnlig fandtes i Sydjylland, Nyborg Amt, Holbæk- og Kalundborg-egnen, og som opstod ved Bøndernes Død og ved Falliter. Men i Virkeligheden dyrkedes Jorden ofte og unddroges Beskatningen ved Ridefogdernes Underslæb. Bogen er i Virkeligheden en Fundgrube for kulturhistorisk Stof af meget forskellig Art.

Men det kan heller ikke skjules, at der klæber forskellige alvorlige Fejl ved den. Karakteristisk for Amatøren er det, at han anlægger Studiet paa en for snæver Basis. Heller ikke i denne Bog ses de danske Forhold paa europæisk Baggrund, og vi faar næsten intet at høre om andre Staters Hærforhold paa samme Tid. Værre er det, at Forfatteren heller ikke er hjemme i Danmarks almindelige Historie under dette Tidsrum, ja at han end ikke giver sig Tid til at gennemgaa sine Forgængeres Arbejder og vurdere dem roligt. Har man tidligere kunnet bebrejde Forskere, at de studerede for lidt i Arkiverne, er Forholdet nu blevet det omvendte; de er udsatte for at glemme Biblioteket for Arkivet. Kaptejn Rockstroh ynder ikke Literaturen, det er en Sjældenhed at se Bøger citerede i hans Henvisninger, naar de da ikke er forfattede af Kn. C. Rockstroh. Da han desuden er en lidenskabelig og selv-sikker Forfatter, gaar han ofte voldsomt frem; hans Domme over visse Personer er saa haarde, at de vækker Skepsis og ved Prøvelse virkelig viser sig overilede. Men det er bedre i Stedet for at fortsætte med almindelige Udtalelser at fremdrage konkrete Eksempler, som viser, at denne Bog maa benyttes med særlig Kritik.

Der gaar gennem hele Bogens første Del en stærk Uvilje mod den, mest borgerligfødt, nye Embedsstand, som kom til Magten efter 1660. Jens Lassen er den „ligesaa durkdrevne, som uhæderlige og hensynsløse Landsdommer“; Villum Lange „den intrigante og vindesyge“; Jørgen Bjelke „var en holdningsløs, ubetydelig Person, som kun havde Kongehusets og Griffenfelts Gunst at takke for sin ret fremskudte Stilling“. Man erindre: den sidste var den Mand, som under Karl Gustavfejden først havde gjort det heldige Tog til Jemtland og siden befriet Trondhjem og Halden; den Mand, som Yngvar Nielsen skildrer saaledes: „Jørgen Bjelke var en haardfør Vovehals. Han lod sig aldrig skræmme tilbage fra nogen farlig Idræt. . . . Soldaterne hang ved ham. . . . Med et naturligt godt Hoved var han ogsaa i Besiddelse af en ikke al-

mindelig administrativ Dygtighed, en Mand, som kunde sætte Fart i andre."

Særligt gaar det ud over Griffenfeld. Ganske vist peger Forf. paa hans Danskhed, hans Beskyttelse af de indfødte Soldater, hans Indførelse af Appel fra Krigskollegiet til Højesteret og af, at Kopier af Krigskollegiets Udfærdigelser skulde sendes til danske Kancelli. Men alt dette blegner dog over for hans ubeskrivelige Bestikkelighed. Om Villum Langes Mageskifte med Kronen hedder det: „Adskilligt *tyder paa* (denne og de følgende Udhævelser er af Anmelderen), at Lange i ethvert Fald har gjort Forsøg paa at bestikke G.“; om Jens Lassens, Mogens Friis' og Ruses Forsøg i samme Retning: „G. har *sikkert* ikke kunnet modstaa Fristelsen til for Bestikkelse at gaa disse Mænds Ærinde“. Ordet „sikkert“ betyder som bekendt i Praksis, at noget ikke er „sikkert“. Da det nationale Rytteris økonomiske Forhold lægges i Otto Powischs Hænder: „Om Kongen og Statskollegiet havde fattet nogen Mistro til G. i den Henseende, *kan ikke angives*, men der kunde *formentlig* være Grund nok dertil.“ Kun paa eet Sted gøres dog Forsøg paa at føre Bevis for disse Beskyldninger, og vi skal nu prøve dette nærmere (22 ff.).

Mogens Friis anmodede i Følge Rockstroh i April 1670 Kongen om at maatte faa overladt Kalø Gods mod Vederlag i lige saa godt Bøndergods, og Rentekamret fik 20. Apr. Ordre til at udfærdige et Skøde til ham paa Ejendommen, paa den Betingelse, at Ryttergodskommissærerne erklærede hans Vederlag for egnet til Ryttergaarde. Det modsatte skete imidlertid, Kommissærerne protesterede, og da Kongen forelagde denne Protest for Statskollegiet, indstillede dette, at Kongen skulde ophæve Mageskiftet, undtagen for det Gods i Lundenæs Amt, som allerede var udlagt.

„Da skete imidlertid det mærkelige og ret sjældne“, at der Dagen efter denne Indstilling, 19. Juli, gik kgl. Ordre til Kommissærerne om at lade Mageskiftet staa ved Kraft og fortsætte med Udlægningen af det af Mogens Friis tilbudte Gods, for saa vidt det var brugeligt. „Denne Ordre er udfærdiget gennem Danske Kancelli, for hvilket jo Griffenfeld var Chef [dette er som bekendt ikke rigtigt; Kancelliets Chef var Peder Reedtz], og naar man betænker, hvorledes G. var, og hvorledes M. F. var, *kan man ikke væge sig mod en Mistanke om*, at næppe alt var gaaet til, som det skulde, og at G. *maa have anstrængt sig* meget stærkt for at faa Kongen til at gaa imod Statskollegiets Indstilling.“ Imidlertid havde Kommissærerne næppe været tilfreds med denne kgl. Ordre, thi de kasserede i den følgende Tid meget af det præsenterede Gods, og „Mogens Friis har *formentlig* samtidig beklaget sig til Kongen eller til Griffenfeld over Kommissariernes Fremfærd“, thi der kom

1 Aug. en ny kgl. Ordre til dem om at fortsætte med Besigtigelsen, naar blot Gaardene var af tilbørlig Godhed. Denne Ordre var imidlertid i Følge Paategning udvirket af Hans Schack. „Det synes altsaa, som om Schack . . . har føjet M. F.; men Schack selv havde kort i Forvejen faaet bevilget Mageskifte . . .“ [Dette skal vel sige, at Schack ogsaa var kompromitteret.] Formanden i Kommissionen, Kristen Skeel, kan imidlertid ikke have været enig med ham, og det er „sikkert“ ham, der har udvirket den tredje og sidste kgl. Ordre i Sagen, hvorved Kongen erklærede, at han nu var „bleven tilsinds“ at beholde Kalø, og hvorved altsaa Mageskiftet lykkeligt afværgedes. —

Vi ser bort fra, at der aabenbart er adskillige ubekendte i denne Ligning, selv om vi indrømmer, at de for en Del findes i Bi-Regnestykkerne. Men lad os tage selve Statskollegiets Indstilling af 18. Juli, som er trykt hos Lindbæk (II, 15), for os. Det er nødvendigt at citere den paagældende Passus fuldtud:

„Om Mogens Frijsis allerunderdanigste *Supplication*, hvorudi hand begærer, at efterdi Commissarierne icke cracte det Gods, hand udlagt hafver til Vederlag for Kallø, bekvem til Ryttergaarde at verre, fordi en Del deraf er ofver otte Tdr. Htk., ja til 9, 10, 11, 12, 13 oc 15 Tdr., en Del under, E. k. Mt. da vilde lade sig behage Mageskiftet et ophæfve, paa det E. k. Mt. ei derved skulde Skade tilføies, dog at hannem, for hvis i Lundenæs Ampt, i Hellerslef Hærrit, Synderlung oc Gerlef, Ondsild oc Hads Hærrit er eller udleggis, maatte ske Vederleg af det Gods i Jylland, som ei endnu udlagt er, enten i Draaby Sogn eller andensteds, hvor det E. k. Mt. behager, er denne voris allerunderdanigste Mening, at efterdi Mogens Frijs efter allerunderdanigst Ansøgning er en Gang bevilgit Kallø til Mageskifte, hand oc derpaa Følgebref hafver forhværfvit, det da udi ald Billighed bestaar, at hand til Vederlag derfor saadan Gods gifver oc forskaffer, som til Rytter- eller Officerer-Gaarde tienligt oc bekvemt er.“ (Udhævelserne af Anm.)

Altsaa: Forholdet er lige det omvendte af, hvad Forf. læser ud af dette Stykke. Det er ikke Statskollegiet, men den fornærmede Adelsmand, der vil have Mageskiftet ophævet, og det er ikke Kollegiet, men Mogens Friis, der vil have gjort en Undtagelse med det allerede udlagte Gods. Der er den bedste Overensstemmelse mellem Statskollegiets Forslag, at Mageskiftet skal staa ved Kraft, og den Dagen derpaa udstedte kgl. Befaling. Det er i god Overensstemmelse hermed, at Kongen atter 1. Aug. søger at holde Mogens Friis til Ilden, og det er først tilsidst, det lykkes denne at faa Kongen til at frafalde sin Ret. Man kan meget godt „værge sig mod Mistanke“, naar man læser Dokumenterne rigtigt og ikke overspringer en Del af dem. Mistanken mod Griffenfeld — og i Tilgift Schack — mangler, som man ser, i dette Tilfælde selv det

svageste Grundlag. Pelion er blevet stablet oven paa Ossa, men det falder ned igen og viser sig lidet stabilt som Angrebsposition. Hele denne Jagt efter at finde Bestikkelser, passende forsigtigt, men dog tydeligt udtrykt, bygger i Virkeligheden paa intet andet end Fantasteri.

Naar Kapt. Rockstroh her har taget saa grundigt fejl, hænger det sikkert sammen med hans ovenfor nævnte Aversion mod den trykte Literatur. Han har gennemgaaet Statskollegiets Arkiv, men skønt han nævner Lindbæks Udgave deraf, har han næppe benyttet den til sin Bog, i saa Fald havde han nemlig ikke saa let kunnet begaa denne Fejl. Paa en Række andre Punkter hævner det sig ligeledes, at han ikke har brugt denne klare og paalidelige Udgave. Ved Gengivelsen af Kollegiets Betænkning i April 1670 om Rytteriet (Lindbæk II, 10) siger Kapt. Rockstroh, at „Bestemmelsen om, at Gaardene skulde være paa 8 Tdr. Htk., ikke behøvede at tages altfor bogstaveligt“. Jo netop bogstaveligt, thi i § 4 siges det, at det overskydende skal tillægges en anden Rytter, undtagen hvis Gaarden „ikke er god for sit Landgilde“. Kedeligt er det ogsaa, at Forf. ikke har set, at Slutningen af § 1 i Forordningen om Rytteriet 2. Marts 1672 ikke fandtes i Statskollegiets Forslag, men maa være føjet til ved fremmed Indflydelse. Den lyder saaledes: „Og skal det alle Proprietairer være tilladt deres vornede, som paa noget Ryttergods sig befinder, lovligen derfra paa samme Maade til Stavns at drive“ (II, 188). Lægger man endelig en Række Referater af Statskollegiets Forhandlinger hos Rockstroh ved Siden af Udgaven, ser man, at Forfatterens Citeringssystem er ganske besynderligt, og at man navnlig slet ikke kan stole paa, at Citationstegn anvendes til at betegne ordret Gengivelse. Det vilde føre for vidt at anføre Eksempler herpaa; de som har Lyst, kan selv sammenligne, t. Eks. Side 14, 23, 24, 45 o. s. v. med de tilsvarende Steder hos Lindbæk. Ogsaa over Henvisningssystemet maa der klages; kun med lange Mellemrum henvises man til omfattende Noter, der drejer sig om de mest forskellige Ting, saa at det er meget vanskeligt i det enkelte Tilfælde at finde ud af, hvorpaa Forf. støtter sine Udtalelser eller sin Dom.

Det er dog ikke alene ved Benyttelsen af Statskollegiets Akter eller ved Tilfælde, hvor hans Lidenskab er bleven vakt, at Kapt. Rockstroh har begaaet Misforstaaelser. Et Eksempel skal nævnes, hentet fra den modsatte Ende af Tidsrummet, da Griffenfeld som Livsfange er lykkeligt uden for Mistanke om Bestikkelse. I 1696 overvejede Kommissionen i Raadstuen for Københavns Slot Genindførelsen af en Lapdmilit. To Standpunkter, Etatsraad Benzons og Overkrigssekretær Harboes, delte ved denne Lejlighed Kommissionen i to Halvdele, saaledes at Reventlov og Moth slut-

læde sig til Harboe, Krabbe, Thott, Brandt og Jens Juel til Benzon. Hvori bestod da Modsætningen? Kapt. Rockstroh peger i Begyndelsen paa det mærkelige i, at Harboe vil lade Proprietæren selv udtage den Karl, ham bedst synes, men han ender dog med at sige: „Det er ikke helt tydeligt, hvori de to Hovedforslagsstillere, Benzons og Harboes, Opfattelser navnlig afviger hinanden“, da Benzon aabenbart ogsaa gaar ud fra det samme Udskrivningsprincip (Proprietærerne maa ikke tage hverandres Karle). Modsætningen ligger imidlertid paa et ganske andet Punkt end her fremhævet. Benzon vil lade de Lægder, som har Mandskab til overs, hjælpe dem, der har for faa Folk, og derfor vil han lade Proprietærerne svare for alt Gods inden for den enkelte Provins. Harboe vil blot gaa et Skridt videre, at lade Proprietærerne stille af deres samlede Gods i alle Provinser. Nogen dybere Forskel bestaar der følgende ikke mellem de to Standpunkter.

Der er saaledes god Grund til at være lysvaagen, naar man læser den foreliggende Bog. Men det vilde være ubilligt at slutte uden endnu en Gang at pege paa den store Sum af Viden, som Værket skænker os, og at udtrykke Haabet om, at en stadig voksende Nøjagtighed i Detaljen og Sindighed i Dommen maa præge dets Fortsættelse.

K. F.

Ikke uden Grund peger Prof. Morse Stephens i sit Forord til W. Westergaard **The Danish West Indies under Company Rule (1671—1754) with a supplementary Chapter, 1755—1917**, paa den Kendsgerning, at det første videnskabelige Værk om Dansk Vestindien skal være skrevet, ikke af en Dansker, men af en Dansk-Amerikaner, som er helt absorberet af Amerika, og han søger heri et Vidnesbyrd om, at Interessen for Øerne heller ikke har stukket dybt hos de danske Historikere. Den foreliggende Doktorafhandling er virkelig et Forsøg paa at trænge ind i Koloniernes Fortid paa Grundlag af primære Kilder, og den fremtræder som første Del af et planlagt tre Bindes Værk, der skal gaa lige til Nutiden. Den foreløbige Grænse er meget naturligt sat med det Tidspunkt, da Staten under Frederik 5. selv overtog Styrelsen af Øerne, og Bindet omhandler saaledes sinaa hundrede Aar.

Dr. Westergaard har kun haft faa trykte Forarbejder at bygge paa, nemlig Fr. Krarups Afhandlinger i Personahist. Tidsskr. om de to Guvernører Jørgen Iversen og Gabriel Milan, Schücks Værk om Brandenburg-Preussens Kolonial-Politik, (nemlig angaaende Brandenburgernes Faktori paa St. Thomas under den store Kurfyrste), hvortil maaske ogsaa kan føjes mine Bemærkninger i „Griffenfeld“ om Kompagniets Stiftelse 1671. Nok saa megen Nytte har han haft af nogle Manuskripter, forfattede af